

ke'ye dönerek duruma hâkim oldu. Hayatta kalan son kardeşi Kayırbay'ın 1512'de ölümünden sonra emirliğini oğlu Şerif Ebû Nümeý ile birlikte sürdürdü. Memlük Sultanı Kansu Gavri ile dostça geçindi. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı alması üzerine Osmanlı hâkimiyetini tanıyarak on iki yaşındaki oğlu Ebû Nümeý'i Mekke'nin anahtarları ve bazı hediyelerle birlikte Kahire'de bulunan Yavuz Sultan Selim'e gönderdi. 3 Temmuz 1517'de Kahire'ye gelen Nümeý babasının hediyelerini Osmanlı padişahına sunarak bağıllık arzetti. Yavuz da ona emirlik beratı ve hil'at gönderdi. Ayrıca Haremeyn ahalisine dağıtılmak üzere 200.000 altın ile bol miktarda zahire yolladı, Mekke emirine de tahsisat bağladı. II. Berekât 1525'te ölünce yerine oğlu Ebû Nümeý geçti.

Ebû Nümeý'den sonra onun soyundan gelen üç kol Mekke'de şeriflik için birbirleriyle mücadelede giriştiler. Bu kol-lar Ebû Nümeý'in oğullarının ismine izâfeten Zevî Zeyd, Zevî Abdullah ve Zevî Berekât adlarını taşımaktadır. Bunlardan sonuncu kola ismini veren Ebû Nümeý oğlu Berekât şeriflik yapmamıştır. Bu koldan gelen ve aynı adı taşıyan ilk emîr Berekât b. Muhammed b. İbrâhîm'dir. III. Berekât Osmanlı hükümetinin desteğiyle Zevî Zeyd nüfuzuna karşı bir denge unsuru olarak ortaya çıkarıldı ve Şam Valisi Sarı Hüseyin Paşa vasiyetiyle Şerif Sa'd'ın yerine Mekke emiri oldu (Nisan 1672). Onun emirlik devresi sakin geçti. Kendisi Osmanlılar'a sadık, cömert bir kişi olup hac yolunun emniyetine büyük önem vermiştir. Nisan 1682'de ölümünden sonra yerine oğlu Şerif Saîd (1682-1687) geçti. Bu aileye mensup emirler bundan sonra bir asır daha Mekke tarihinde önemli roller oynadılar. Bunlardan pek çok hadiseye karışmış olan Şerif Yahyâ'nın (1719-1720 ve 1722-1724) oğlu Berekât'ın (IV. Berekât) çok kısa bir süre için şerifliğinden bahsedilirse de bu babası Yahyâ'nın bir siyasî manevrası olup şerifliği Osmanlılar'ca onaylanmadan onunla birlikte Mekke'den ayrıl-mak zorunda kalmıştır. Yine bu aileye mensup olan Berekât'ın kardeşinin oğlu Abdullah ise Osmanlılar'a baş kaldıran Bulutkapan Ali Bey'in adamı Ebû Zehb vasiyetiyle sahte bir fermanla Mekke'ye emîr tayin edilmiştir (1770). Ancak onun da emirliği üç ay kadar sürmüştü, Osmanlılar'ın desteğindeki Şerif Ahmed'in baskısı ile Mısır'a kaçmıştır. Ali Bey isyanının bastırılmasından sonra yakala-

narak önce Eğriboz'a, daha sonra Edirne'ye gönderilmiş, buradan tekrar Mısır'a kaçmıştır. Ancak ardından yeniden Eğriboz'da ikamete mecbur edilmiş, daha sonra Bursa, Sakız ve Limni'ye yollanmış, nihayet son gönderildiği İzmir'de ölmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İyas, *Bedâ'î' u'z-zühûr*, V, 190; Haydar Celebi, *Rûznâme* (Feridun Bey, *Münşeât* içinde), I, 439; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih*, II, 371; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 717, 721; Silâhdar, *Târih*, I, 577; *Die Chroniken der Stadt Mekka* (nşr. F. Wüstenfeld), Göttingen 1857-61, II, 230, 249; III, 344; C. S. Hurgronje, *Mekka*, Hague 1888-89, I, 98, 101-104, 119, 125; Ahmed b. Zeynî, *Hulâsâtü'l-kelem fî beyânî ümerâ' i'l-beledi'l-harâm*, Kahire 1305, s. 50 vd.; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, III, 73-75, 83; Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerreme Emirleri*, Ankara 1984, s. 72, 92, 99, 111-113; "Berekât", *İA*, II, 536; G. Rentz, "Barakât", *EJ²* (İng.), I, 1032-1033; a.mlf., "Berekât", *UDMİ*, IV, 430-432.

FERİDUN EMECEN

BEREKE bint SA'LEBE

(bk. ÜMMÜ EYMEN).

BEREKET

(البركة)

Çeşitli dinlerde
dua, âyin ve ibadetlerle
elde edilmeye çalışılan bolluk,
genişlik, hayır ve saadet anlamlarında
dinî bir tabir.

Bereket kelimesinin masdarı olan bürûkün asıl anlamı "devenin bir yerde çöküp durması, orada kalıp beklemesi"dir. Bu mânaya bağlı olarak iyi ve hoş karşılanan bir şeyin süreklilik arzedeşine bereket denilmiştir. Söz konusu şey madî ise mevcudiyetini sürdürmek yani tükenmemek anlamında bolluk, mânevî ise yine aynı anlamda saadet kelimeleriyle ifade edilmiştir.

Bereket kavramıyla insan, hayvan ve daha sonraları zaman zaman aşırı bir şekilde çoğalan tarla mahsulleri arasında ilgi kurulması en eski kültürlerden itibaren bütün topluluklarda görülmektedir. Bu ilgi çeşitli motifler şeklinde dinî niteliklere büründürülmüştür. Kadının cinsiyetiyle ilgili özellikler abartılmış, böylece çok iri göğüslü kadın heykelleri ana tanrıça kültürünü ortaya çıkarmış, bu da bereket ve zürriyetin kaynağı sayılmıştır. Tarımın gelişmesiyle yer ana tanrıçasıyla gök tanrısı arasındaki "kutsal" evliliğe dayanan bereket âyinleri ortaya

çıkış, bu evlilik çok defa kral ile kraliçe veya rahip ile rahibeler tarafından âyinlerle temsil edilmiştir. Bu telakkiye göre gök baba, yer de ana gibi düşünülüp yağmurla göğün yeri döllandirdiği, böylece yeryüzünün yeşerdiği, mahsûlün yettiği, insan ve hayvanların ondan faydalandığı kabul edilmiştir.

Ön Asya'da pek çok bereket tanrıçası vardı. Mezopotamya'da İstar; Anadolu'da Ma, Cybele; İran'da Anahita; Ken'ânîler'de Anat, Astarte; Suriye'de Atargatis; Yunanistan ve Kıbrıs'ta Afrodite, Athena; İtalya'da Venüs bereket tanrıçaları idi. Bu ülkelerde ana tanrıçalar adına kurulmuş tapınaklarda bereket ve verimliliği arttırmak gayesiyle kutsallık adına fuhuş bile yapılmaktaydı. Bu ya kurban olarak her kadının hayatında bir defa bir erkekle cinsel ilişkide bulunması veya bir tapınakta kadının kendini devamlı bu işe vakfetmesi şeklinde yapılırdı. İbrânîler'de kutsal kitabın zemettiği "kadeşah" âdeti bu ikinci türü ifade ediyordu (Tesniye, 23/ 17-18).

Bereketin cinsiyet ve cinsiyet organlarıyla sembolize edilmesi genellikle beşerî dinlerde görülmektedir. Özellikle eski Mısır ve Yunan dinlerinde, Hinduizm'de bereketle ilgili cinsî sembollere rastlanır. Bazı tanrılar, meselâ Mısır'da Amon, Min, Osiris, Bes, Yunanistan'da Hermae, Pan ve Priapus, erkek tenasül uzuvları teşhir edilmiş bir şekilde tasvir edilmişlerdir. Hindistan'da lingam tanrı Şiva'nın sembolüdür ve erkek tenasül organı şeklindedir. Paleolitik devreden bu yana erkek ve kadın tenasül organları yanında iri kadın göğüsleri de yine döl bereketini ifade etmektedir. Luka İncil'inde yer alan, "Seni taşıyan rahme ve emziren memelere ne mutlu!" (11/ 27) ifadesi Ortaçağ tasvirlerindeki Meryem kültürünün başlangıcını gösterir.

Bazan bereketi sağlamak gayesiyle insan kurban edildiği de olurdu. Meselâ Aztekler tanrılarını beslemek veya onların kudret ve bereketini arttırmak için bu yola başvurlardı. Eski Mısır'da ülke ve insanların bereketini korumak için yaşlı kralı kurban etme âdeti vardı. Yine eski Mısır, Yunanistan ve Roma'da bereket âyin ve şenlikleri yapılırdı. Yahudilerde Sukot bayramı hasat bayramı olarak da adlandırılır ve eski kavimlerde hasadın semerelerini alma münasebetiyle yapılan bir tarım ve bereket şenliğinin dinî kisveye bürünmüş şeklidir. Hıristiyanlarda Pentekost, yahudilerin Haftalar bayramından gelen ve kutsal

ruhun inmesini, bereketlendirmesini ifade eden bir anlam kazandı. Kilise âyinlerinin sonunda bereket duası okunur. Papazın haç çıkararak kişiyi takdisi mübarek kılma anlamına gelir. Bu sebeple Batı dillerinde yahudi ve hıristiyan dinlerindeki bereket-mübareklikle ilgili konular, meselâ İngilizce'de "fertility" kelimesiyle değil "bless - blessed - blessing" kelimeleriyle karşılanır. Nitekim Eski Ahid'de de Yeni Ahid'de de durum böyledir.

Bereket kültürüne Yahudilik'te geniş bir yer verilmiştir. Bereket Ahd-i Atîk'te "bolluk, çokluk, zürriyet, hâkimiyet" anlamlarında (Tesniye, 33/19; Tekvîn, 28/3, 14), mübarek kelimesi ise bazan "mukaddes" bazan da "mutlu" anlamında kullanılmıştır (Sayılar, 22/13; Mezmurlar, 33/12). Yine Ahd-i Atîk'te Hz. Âdem ile Havvâ'nın (Tekvîn, 1/12), Hz. Nûh ile oğullarının (Tekvîn, 9/1), Hz. İbrâhim'in (Tekvîn, 12/2-3; 13/16) ve İsmâil, İshak, Ya'kûb, Mûsâ gibi peygamberlerin mübarek kılındığı ifade edilmiştir. İsrâil kavmi rabbin emirlerini tuttuğu takdirde rab onları dünyanın bütün milletlerine üstün tutacak, sevecek, mübarek kılacaktır (Tesniye, 28/1-6; 7/12-24; 30/9-10). Ahd-i Cedid'de ise bereket maddiden çok mânevî bir veche kazanmıştır (meselâ bk. Efesoslular'a Mektup, 1/3; Luka, 1/28, 42, 48).

İlâhî dinlerin dışındaki dinlerde bereket tanrı veya tanrıçaları vardır. Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta Allah'tan başka insanların da bereket verebildiği, mübarek kılabilirdiği kabul edilir. İslâm dini ise rûkû, secde, kurban, dua vb. ibadetleri yalnız Allah'a hasretmek suretiyle tevhidde gösterdiği titizliği berekette de göstererek bereketin yalnızca Allah'tan olduğu ilkesini benimsemiştir. Bazı müslümanların Kur'an'ı, Kâbe'yi, Hz. Peygamber'i, salih kabul edilen bazı kişileri ve benzeri şeyleri berekete vesile sayması bu ilkeyi zedeler nitelikte olmayıp bu inanç, onların sadece Allah'ın vereceği bereket için şefaathı ve duacı olabileceklerinin ümit edilmesi şeklinde anlaşılmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'de bereket kelimesi üç âyette çoğul olarak berekât şeklinde geçmekte, ayrıca yirmi dokuz âyette aynı kökten türeyen isimler ve fiiller bulunmaktadır. Kur'an'da geçen "berekât" kelimelerinden biri "rahmet", diğeri "selâm" kelimesiyle birlikte zikredilmiştir (Hûd 11/48, 73); A'râf sûresinin 96. âyetinde

ise iman ve takvâ sahibi toplumlara gökten ve yerden bereket kapıları açılacağı, insanların başına gelen felâketlerin ise onların tuttuğu kötü yol sebebiyle olduğu açıklanmıştır. Bu sonuncu âyetin tefsiri yapılırken gökten ve yerden gelecek bereketler, yağmurun yağması ve toprağın verimli kılınmasıyla mahsul ve gelirin çoğalması, bolluk ve hayrın yaygınlaşması, madenler, dağlar, denizler, göller ve akarsulardan faydalanılması, böylece nimet, refah ve saadetin artması şeklinde yorumlanmaktadır. Hûd sûresinin 48. âyetine göre tûfandan sonra Hz. Nûh ile ona inanan kimselere, yüce Allah'ın selâm ve bereketleriyle gemiden inmeleri tâlimatı verilmiştir. Ünlü dil bilgini Ferrâ bu âyette geçen "berekât"ı (et-tahiyâtta "ve berekâtühü" gibi) saadet ile açıklamıştır. Çeşitli tefsirlerde söz konusu âyetteki "selâm" ve "bereketler", gemidekilerin dünyada bulunmaktan âhirette de azaptan kurtularak saadete, hayır ve güzelliklere ulaştırılmaları şeklinde yorumlanmıştır. Hûd sûresinin 73. âyetinde geçen "berekât" ise Hz. İbrâhim'in karısının (Sâre) yaşlı olduğu halde Allah'ın bir lutuf ve ihsanı olarak çocuk doğurabilmesini ifade etmektedir.

Kur'an-ı Kerim nelerin, nerelerin, kimlerin bereketli ve mübarek olduğuna dair bazı örnekler vermektedir. Buna göre canlıların rızkını sağlayan yeryüzü bereketlendirilmiştir (el-A'râf 7/137; Fussilet 41/10). Yukarıdan inen bereketli su (Kâf 50/9) kadar yerden biten zeytin ağacı da mübarektir (en-Nûr 24/35). Öte yandan feyiz kaynağı olan Kur'an da mübarek bir kitap, mübarek bir öğüttür (el-En'am 6/92; el-Enbiyâ 21/50; Sâd 38/29). Kur'an "mübarek bir gecede" indirilmiştir (ed-Duhân 44/3). Yeryüzünde ilk kurulan mâbed yani Kâbe mübarektir (Âl-i İmrân 3/96). Tûr ve Mescid-i Aksâ'nın çevresi, Hz. Nûh'un gemisinin karaya oturduğu yer gibi daha başka kutsal, bereketli ve mübarek yerler, kutlu şehirler de vardır (el-Kasas 28/30; el-İsrâ 17/1; el-Mü'minûn 23/29; el-Enbiyâ 21/71, 81; Sebe 34/18). Hz. İbrâhim, İshak, Mûsâ ve İsâ mübarek şahsiyetlerdir (es-Sâffât 37/113; Meryem 19/31; en-Neml 27/8). Yine Kur'an, evlere girildiğinde "Allah katından bereket, selâmet ve güzellik" dileyerek selâm vermeyi öğütleme (en-Nûr 24/61). Muhelif âyetlerde bereket gibi bürük kökünden türemiş bulunan, "fâni oluş niteliklerinden münezzeh" anlamındaki "te-

bâreke" kelimesi Allah'a nisbet edilmiştir (bk. M. F. Abdülbâkî, *Mu'cem*, "tebâreke" md.).

Bereket kelimesi hadislerde de yaklaşık aynı mânaları ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Meselâ bir hadiste yağmur "gökten inen bereket" olarak nitelendirilmektedir (*Müsned*, VI, 2, 5). Koyun beslemeyi öğütleyen ve onda bereket olduğunu bildiren hadisteki bereket "nema, çoğalma, bolluk" anlamına gelmektedir (İbn Mâce, "Ticârât", 69; *Müsned*, VI, 424). Bereketle ilgili başka bir hadisin meâli de şöyledir: "Sahura kalkan, çünkü onda bereket vardır" (Buhârî, "Şavm", 20; Müslim, "Şıyâm", 45; Tirmizî, "Şavm", 17). Bu hadisteki bereket "ilâhî hayır ve ihsan, feyiz ve bolluk" anlamında kullanılmış olmalıdır. Yine bir hadiste selâm vermenin berekete yol açtığı bildirilirken (*el-Muvatta'*, "Selâm", 2) bir önceki hadisteki anlamlar yanında selâm verenin mutluluk dileğinde bulunmuş olacağı anlatılmak istenmiştir. Bazı hadislerde kelime çoğul olarak da (bereketât) geçer (bk. Buhârî, "Fezâ'ilü's-Şa-hâbe", 31, "Edeb", 62, "Tevhîd", 5; Müslim, "Şalât", 56, 60, 62; Ebû Dâvûd, "Şalât", 178, 184). Diğer bir hadiste müslümanların Hz. Peygamber'e nasıl dua edecekleri şöyle açıklanmaktadır: "Allahım, salâtını, rahmetini ve berekâtını resulünün efendisine ihsan et!" (İbn Mâce, "İkâme", 25). Bu son hadislerde "berekât" kelimesiyle nimet, ilâhî hayır ve ihsan, feyiz, saadet gibi anlamlar kastedilmiştir.

Bereketi konu edinen âyet ve hadislerin incelenmesinden anlaşılacağı üzere bu kavram insanların gerek dünyaya gerekse âhirete yönelik kazanç veya kayıplarını ilgilendirmektedir. Buna göre mümin her türlü hayrın, nimet, bereket ve bolluğun Allah'ın kullarına bir ikramı olduğuna inanır, dua, niyaz ve dileklerinde daima O'na yönelir, her şeyi O'ndan ister, her hayrı O'ndan bekler. Böylece iç dünyasında güven ve huzura kavuşur. Onun bu inancı davranışlarına da yansarak kâmil bir insan olmasını sağlar.

Müslüman Türkler'in dinî kültüründe bereket kavramının ayrı bir yeri vardır. Alışverişe satıcının "Allah bereket versin" demesi, yemek üzerine varanın "Bereketli olsun" temennisinde bulunması, darlık, kıtlık, kuraklık zamanlarında "Bet-bereket kesildi", "Bereket kalktı" şeklindeki ifadeler buna örnek olarak gösterilebilir. Öte yandan mübarek geceler, mübarek yerler gibi feyiz, bereket ve mâ-

nevî destek beklenen zaman ve yer te-lakkileri de mevcuttur. Tarikat mensup-ları arasında şeyhin verdiği armağanlar hayırlı, uğurlu ve bereketli sayılır.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "brk" md.; *Lisânü'l- Arab*, "brk" md.; *Tâcü'l- arûs*, "brk" md.; Tâhir Ahmed ez-Zâvî, *Tertbü'l-Kâmûsî'l-muhtâ*, "brk" md.; M. F. Abdülbâkî, *Mu'cem*, "tebâreke" md.; Mustafavî, *et-Tahkîk*, "brk" md.; *el-Muvaftâ*, "Selâm", 2; *Müsned*, VI, 2, 5, 424; Buhârî, "Ezân", 145, "Şavm", 20, "Fe-zâ'ilü's-şahâbe", 31, "Edeb", 62, "Tevhîd", 5; Müslim, "Şiyâm", 45, "Şalât", 56, 60, 62, 66; İbn Mâce, "Ticârât", 69, "İkâme", 25; Ebû Dâ-vûd, "Şalât", 178, 184; Tirmizî, "Şavm", 17; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 98, 274, 281; Fahred-din er-Râzî, *Mefâtihü'l-ğayb*, XIV, 185; İbn Ke-sîr, *Kur'an*, III, 447; Kâsimî, *Meḥâsinü't-te'vîl* (nşr. M. F. Abdülbâkî), Kahire 1376/1967, VIII, 2825; Ahmed Mustafa el-Merâgî, *Tefsîr*, Kahi-re 1974, IX, 14; Elmalılı, *Hak Dini*, III, 2220; IV, 2785; DCR, s. 28, 29, 74, 76, 90, 107, 113, 115, 228-229, 252, 283-286, 325, 493, 494, 512-513, 581; Kasım Kufralı, "Bereket", *İA*, II, 536; G. Rentz, "Barakât", *EI*² (İng.), I, 1032; *ERE*, II, 675-677.

GÜNAY TÜMER

BEREKETZÂDE ÇEŞMESİ

• İstanbul'da
XVIII. yüzyılda yapılmış çeşme.

Şehrin Galata semtinde, eski Galata surlarının içinde ve evvelce büyük kulenin az ötesinde bulunuyordu. Aslında çeş-menin XV. yüzyılın ikinci yarısında Fâtiḥ Sultan Mehmed'in müezzini tarafından yaptırılmış olduğu, ancak zamanla harap bir hale geldiği ve Sultan I. Mahmud dev-rinde yeniden yapıldığı kitâbesinden öğ-renilmektedir. Galata ve Tophane semt-lerindeki halkın çektiği su sıkıntısını sa-rayın öğrenmesi üzerine padişahın an-nesi Sâliha Sultan tarafından Galata'ya bol su akıtılması için gerekli tedbirlerin alındığı ve şikk-ı evvel defterdarı Meh-

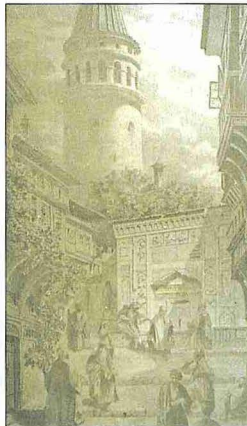
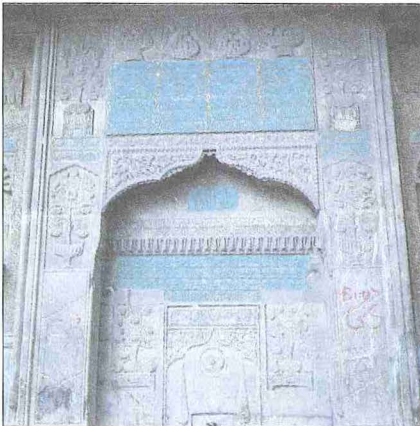
med Efendi'nin XV. yüzyıl çeşmesinin yerine bugün görüleni yaptırdığı, Hâ-fız adlı bir şair tarafından yazılan on iki beyitlik kitâbede açıklanmaktadır. 1145 (1732-33) tarihinde o devrin üslûbuna nazaran çok zengin bir süsleme ile ya-pılan çeşme 100 yıl sonra tekrar harap olmuş ve ikinci yedi beyitlik Nazîf imzalı kitâbede belirtildiğine göre 1260 (1844) yılında Sultan Abdülmecid'in annesi Bez-miâlem Vâlide Sultan'ın isteği doğrultu-sunda hazinedar Azm-i Cemâl'in hayra-tı olarak bir daha ihya edilmiştir. Gala-ta Kulesi'nin fetihten sonraki ilk dizdari Bereketzâde Hacı Ali b. Hasan'ın yaptı-rmış olduğu küçük cami çeşmenin ilk ye-rinin hemen yakınında bulunduğundan çeşme de caminin adıyla tanınmış ve bü-tün yayınlara öylece geçmiştir. Çeşme XX. yüzyıl başlarında tekrar harap bir duruma girmişti. Aralarında birçok ya-bancının da yer aldığı İstanbul Şehri Mu-hibleri Cemiyeti 1910 yılına doğru bu küçük fakat değerli eseri kurtarmak ga-yesiyle onartmış, kırık ve eksik kısımla-rını tamamlatarak bir de ahşap saçak yaptırmıştır. Çeşmenin, 1950'li yıllarda yeniden harap bir duruma girmesi üze-rine 1957'de bulunduğu yerden sökülere-k Galata Kulesi dibindeki sur duvarı parçasına yapıştırılması uygun görülmüş-tür ve halen oradadır.

Bereketzâde Çeşmesi, XVIII. yüzyılda kurulan Beyoğlu-Tophane-Galata su şe-bekesinin Taksim makseminden inen ko-lun bir hattı tarafından besleniyordu. Bir duvar çeşmesi olarak yapılan bu küçük eser, III. Ahmed devrinde başlayıp 1730'-lardan itibaren gittikçe hızlanan Batı üs-lûbunun ilk kademesine işaret etmek-tedir. Cephe mermerleri klasik dönem çeşmelerinde görülmeyen bir biçimde tamamen kabartma bezemelerle kap-lanmıştır. Esas kemerin içindeki ayna

taşı bir çift selvi ile süslenmiş ve bu ta-sın üst kenarına, "Bütün canlıları sudan yarattık" (el-Enbiya 21/30) meâlindeki âyet işlenmiştir. Üstünde ve bir mukar-nas dizisinin altında çeşmeyi Azm-i Ce-mâl kalfanın ihya ettirdiğini bildiren ki-tâbe yer alır. Bunun yukarisına ise ese-rinin güzelliğinden emin olan usta, "mâ-şallah" kelimesi işlenmiş bir levha yer-leştirmiştir. Çeşme nişi kemerinin ke-narı bir dizi tomurcukla süslenmişti; es-ki fotoğraflarda tamam durumunda olan bu zarif tomurcukların bugün pek azı kalmıştır. Ayna taşının iki yanı ile ke-merin üstüne ve yanlarındaki satırlara çanaklardan çıkan çiçekler ve kâselerde çeşitli meyveler işlenmiştir. Bu kabart-maların aslında boya ve altın yaldızla renklendirildiği de kalan izlerden an-laşılmaktadır. Kemerin yukarisında ise 1732 yılında yeniden yapıldığını belirten uzun kitâbe ile bunun iki yanında ikişer satır halinde yine Hâfız adlı şairin dü-şürdüğü manzum tarihler bulunmak-tadır.

Çeşmenin büyük kemerli ve önünde yalak olan ana cephesinin iki yanındaki kanatlar biraz geridedir. Bunların insan boyu yüksekliğindeki orta kısımlarına, ayna taşları istiridye kabuğu biçiminde ki taçlarla süslenmiş birer musluk ve önlerine de dışarı taşkın birer çanak kurulmuştur. Esas çeşmeden testilere su dolduranlara engel olmaksızın su içmeye mahsus olan bu küçük yüksek çeşme-lerin benzerleri Üsküdar'da İskele Mey-danı'ndaki III. Ahmed Çeşmesi'nde de görülür. Bunların da üstlerinde, sağda-kinde besmele, soldakinde, "Orada adı selsebîl olan bir pınar vardır" (el-İnsân 76/18) meâlindeki âyet işlenmiştir. Bere-ketzâde Çeşmesi'nin 1910'lardaki tami-rinde, üstüne demirden iki desteğe da-yanan ahşap bir saçak yapılmıştı. 1958'-de şimdiki yerine taşındığında ise eski-ye göre iki yanlara daha fazla uzanan ve demir destekleri olmayan beton bir sa-çak yapılmıştır. Halbuki Fransız ressam Eugène Flandin'in 1853'te yayımlanan taş basması resimlerinin birinde çeş-menin saçaksız olduğu görülür.

Bereketzâde Çeşmesi, Türk sanatın-da yeni bir akımın başladığını gösteren en güzel eserlerden biridir. Yeni sanat zevkinin şehrin ücra sayılabilecek bir mahallesinde ve sokak arasında kalan bir eserde bu derece kuvvetle kendini göstermesi, bu yeni üslûbun Türk sana-tına nasıl hâkim olduğunun açık bir de-lilidir.

Bereketzâde Çeşmesi ve çeşmenin 200 yıl önceki durumunu gösteren bir gravür (Süheyl Ünver koleksiyonu)